

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра теорії та історії світової літератури

КУРСОВА РОБОТА

з історії української літератури

на тему: «Образна система роману Наталії Довгопол

"Знайти країну амазонок"»

студентки групи СЛукр 03-20

педагогічного факультету романо-германської та української філології,

спеціальності 014 Середня освіта,

спеціалізації 014.01 Українська мова

і література, освітньої програми

Українська мова і література, англійська мова, зарубіжна література

Нагорної Вероніки Тарасівни

Допущена до захисту

«__» _____ року

Науковий керівник–

професор Мейзерська Т. С.

Завідувач кафедри

(підпис)

(ПІБ)

Національна шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ЄКТС ____

Київ – 2023 рік

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНА ПОЕТИКА РОМАНУ	5
1.1. Жанрові особливості роману.....	5
1.2. Побудова образної системи в романі.....	8
РОЗДІЛ 2. СИСТЕМА ОБРАЗІВ У РОМАНІ НАТАЛІ ДОВГОПОЛ «ЗНАЙТИ КРАЇНУ АМАЗОНОК»	11
2.1 Головні герої як оповідачі ліричної фабули	11
2.2 Секрети минулого як характеротворчий засіб.....	19
2.3 Пригода як механізм розкриття образів героїв роману	22
ВИСНОВКИ.....	25
РЕЗЮМЕ	26
RESUME.....	27
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	30

ВСТУП

Образна система у літературі – це чітка сукупність героїв, які є у художньому творі, а також їх взаємодія один з одним, що керує сюжетом твору. Вона є основою, на якій будуються літературні твори та слугує основним способом передачі задумки автора [1; 2].

Систему образів варто розглядати як сукупність певних явищ та процесів, що гармонійно поєднані у творі. Такі процеси називаються художнім образом. Його метою є не просто відобразити окремі нариси, а об'єднати їх у цілісну картину, що стає художнім витвором [3].

Образна система – це складна і насичена складова художнього твору, а також найважча для розуміння і осягнення читачем. Попри це, аналіз образної системи і способів її висвітлення несе величезну цінність для літературознавців, адже в способах мовного втілення системи образів знаходить відображення художній стиль епохи, авторський настрій, його життєві позиції, мета та світогляд [3; 5].

Роман Наталі Довгопол «Знайти країну амазонок» – це подих сучасної української літератури, що заворожує з перших сторінок. Авторка пише історично, по-пригодницьки, фантастично. Відразу впадає в очі те, що вона дуже добре володіє історією нашої Батьківщини. Її роман сповнений інтригами, таємницями, конфліктами та загадками. Образна система розгортається впродовж всього твору, герої змінюються, з кожним розділом розкриваються з нової загадкової сторони. Авторкою було підібрано персонажів, які в кінці твору стають героями, що вирости, ідучи за Чумацький шляхом.

Актуальність роботи полягає у розкритті образної системи роману як одного з провідних жанрів у літературі, адже побудова образної системи є складною та невичерпною базою для створення нової сучасної літератури, що породжує у читачів потяг до читання українською.

Метою дослідження є ретельний аналіз образної системи та її значення в розкритті сюжету роману Наталії Довгопол «Знайти країну амазонок».

Сформульована мета дослідження передбачає виконання таких **завдань**:

- 1) проаналізувати сутність поняття «образна система»;
- 2) довести, що твір є пригодницьким романом;
- 3) виокремити образи в романі «Знайти країну амазонок»;
- 4) з'ясувати способи їх втілення;
- 5) проаналізувати та розкрити їх значення;

Об'єкт дослідження – роман Наталії Довгопол «Знайти країну амазонок»

Предмет дослідження– образна система та її особливості у романі

Методологічні засади роботи. У роботі використано комплексний підхід до читання та аналізу тексту. Методологічну основу роботи складають структурно-семіотичний, наративний, культурно-історичний та інтертекстуальний методи літературознавчого дослідження.

Структура роботи: робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, резюме та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНА ПОЕТИКА РОМАНУ

1.1. Жанрові особливості роману

Роман — великий за обсягом прозовий епічний твір складної будови, в якому широко розкриваються події життя героїв, їх становлення, характер, внутрішні та зовнішні конфлікти. Також роман докладно розкриває історію формування характерів багатьох героїв, показує їх повсякденне життя, роботу та захоплення, кохання та дружбу [2; 6].

Найвагомішими структурними складовими роману є розповідь та творений нею уявний світ у хронотопі, наповнений персонажами та подіями, укладеними в чітко продуманий автором сюжет.

Для роману характерна пряма мова у формі діалогів і монологів, описів, пейзажів, авторських ремарок.

Єдиної класифікації роману у літературознавстві немає. Сучасні дослідники умовно класифікують:

1. Залежно від літературної епохи та періоду
 - Середньовічний
 - Бароковий
 - Сентиментальний
 - Романтичний
2. За змістом
 - соціально-побутовий
 - філософський
 - сатиричний
 - пригодницький
 - біографічний
 - науково-фантастичний

3. За часом розгортання сюжету:

- Історичний
- Сучасний
- Футуристичний [13]

Аналізований роман є пригодницьким, тому варто глибше розглянути його особливості.

Жанр пригодницького роману є одним із найдавніших у літературі. Він демонструє людські прагнення до мандрівок і пригод, до відкриття невідомих земель і прихованих таємниць. В основу цього жанру покладено незвичайні пригоди персонажів, що розгортаються протягом тривалого часу.

Мартін Грін пропонує визначення «пригоди», за яким це – «серія подій, частково, але не зовсім, випадкових, в умовах, далеких від домашніх і ймовірно також від цивілізованих (принаймні, у психологічному сенсі “далеких”), які становлять випробування для центрального персонажа... в ході яких він чи вона здійснює ряд подвигів, що роблять його чи її героєм» [8, с. 23].

Пригода грає ключову роль, адже саме в ній автор розкриває героїв, будує сюжетні лінії та зближує персонажів. Під час подорожі героїв пригодницького роману чекають непрості випробування, в яких вони розкривають свої приховані таланти, проходять нелегкий шлях та починають взаємодіяти між собою. Саме через прийом пригоди авторам вдається розповісти нелегку долю героїв, що пояснює їхню поведінку та вчинки.

Пригодницький роман – це втілення таємниць, які герої твору прагнуть збагнути. Зазвичай це динамічні події, які характеризуються несподіваними сюжетними поворотами. Протягом роману сюжетні лінії персонажів тісно переплітаються як в реальному часі, так і в минулому для того, щоб глибше розкрити характери персонажів та їх взаємозв'язок. Події відбуваються у складному світі, сповненому випробувань, перешкод та лиходіїв. Герої роману

зазвичай долають довгу дорогу, тому опиняються в небезпечних лісах, на побережжях річок та морів.

Персонажами пригодницького роману можуть бути звичайні люди (частіше діти, підлітки), так і вигадані (як-от, амазонки).

Головні герої упродовж роману постійно перебувають у боротьбі зі злом та складними обставинами. Часто в пригоду потрапляють друзі, тоді їм простіше долати негаразди, через те, що вони мають приязні стосунки та будуть захищати один одного. У досліджуваному романі в пригоді беруть участь люди, які не подобаються один одному та навіть ненавидять один одного. В такому разі їм доводиться долати власну неприязнь та робити складні моральні вибори, від яких залежить доля інших. Герої пригодницького твору взаємопов'язані, тому мусять брати на себе відповідальність один за одного.

У пригодницькому романі маємо такі закономірні риси: боротьба добра і зла, негативні і позитивні персонажі, далека подорож, таємничі реліквії, які мають важливий зміст.

Важливим компонентом пригодницького роману є наявність таємниці, що має статус сюжетотворчого компонента. В аналізованому романі це яскраво простежується і саме таємниця стає приводом до пригоди героїв.

Отже, головними ознаками пригодницького роману за спостереженнями І. Дзюби, В. Поліщука, О. Білецького є:

- зображення пригоди персонажів;
- стрімкий, динамічний розвиток сюжету;
- поєднання кількох гостросюжетних ліній;
- мотиви випробування, переслідування, розгадування;
- характери персонажів подано в розвитку, вони змінюються та відкриваються з різних сторін внаслідок пережитих пригод;
- наявність численних таємниць, загадок, дивних обставин;
- різкі сюжетні повороти;

- поєднання реальних та вигаданих персонажів;
- місце дії — світ далеких країн, екзотичної природи, стихій тощо;
- поєднання різних типів оповіді (від імені автора й персонажів, описи, діалоги, монологи тощо) [14;15].

1.2. Побудова образної системи в романі

Художній образ виявляється в творі дуже по-різному. У прозі він відображає взаємодію автора з художніми образами. Образ персонажа відображає всю складність і багатогранність його життя та досвіду.

Особливістю побудови образної системи роману є вибір персонажів і їх особливостей характеру, рух інтриги та мотивованість кульмінації та інтриги. Під час жанрової еволюції структура роману та його системи образів все більше і більше ускладнюється [4].

Композиція роману включає в себе правильно побудовану образну систему. Важливим аспектом вдалого роману є мотивоване та послідовне введення образів у твір, що сприятиме розгортанню сюжету. Система образів будується способом накладання та взаємодії персонажів в рамках художнього тексту, при цьому кожен образ має доповнювати головного героя, допомагати йому розкритися.

М. Бахтін систему образів роману вибудовував таким чином :

- Образ автора (творця) роману
- Система образів часу та місця подій (образ хронотопу)
- Образи головних героїв
- Образ оповідача
- Образи другорядних персонажів
- Мовні образи
- Образні деталі

Ця схема не є конкретною для всіх романів, вона є гнучкою та змінною.

Образ автора у творі – це відображення внутрішнього світу особистості письменника. Читаючи твір, завжди відчуваєш присутність автора і дедалі глибше цей образ проникає у свідомість людини. Цей образ є важливою деталлю твору, яка включає в себе авторську манеру письма, особливості мовлення [5].

Щодо образу читача у творі, то він найчастіше уточнюється як образ читацького сприйняття, який виникає у письменника і виховується ним у творчому процесі та подається у формі різноманітних орієнтирів для розгляду, прогнозування та спроб оцінювати можливі типи реакцій читача на портрет, а також його предметний образ (читача) [12].

Оповідач — дійова особа, яка зображена у творі як суб'єкт оповіді, як герой, від особи якого ведеться оповідь у творах епічної літератури і виступає там, як уявний автор. Головною ознакою цього типу дійової особи є те, що оповідач є героєм ліричного сюжету твору, і в цій ролі він виступає як особа, віддалена від героїв епічних сюжетів — персонажів. Оповідач на відміну від розповідача спостерігає й оцінює зображувані події ніби збоку, ніби це чуже життя [6; 22].

Розповідач — це дійова особа, яка виступає у творі як суб'єкт і об'єкт роману, тобто, як герой, який бере участь або має безпосереднє відношення до подій, про які розповідає. Як і оповідач, розповідач відірваний від справжнього автора-творця, але на відміну від першого він не відірваний від світу тих, про кого він говорить, і може входити в нього або вступати в безпосередній контакт з ним, тобто, іншими словами, він діє в творі як персонаж, присутній в одному з його епічних сюжетів, хоча водночас він сприймається як той, чиїми «очима» ми бачимо події, зображені у творі, життя людей, які оточують його [5].

Залежно від художніх функцій, які вони виконують, і місця, яке вони займають у загальному образі глядача, а також від загальної характеристики твору, літературознавці умовно ділять образи дійових осіб на 3 типи:

- Зображення людей, які виступають у творі як об'єкти оповіді (герої, про яких розповідається) – персонаж.

- Зображення людей, які виступають у творі як суб'єкти оповідання (герої, які розказують). Більшість літературознавців цей тип образів називають оповідачем.
- Образи людей, які виступають у творі як суб'єкти оповіді й водночас як її об'єкти (герої, які беруть участь у подіях, про які йдеться). Цей тип змішаної картини, у якій оповідач виступає як персонаж, називають розповідачем [17].

Герої твору як суб'єкти та об'єкти — це персонажі, які виступають у творі як дійові особи в прямому розумінні цього слова. Їх головна функція – бути ініціатором дії, носієм певної «зав'язки» або «перешкоди» [15].

Побудова образної системи яскраво відображається на композиції роману. Композиція ділиться на зовнішню та внутрішню. Зовнішня – це поділ тексту на значеннєві елементи: розділи, абзаци та рядки. Внутрішня – це гармонійний взаємозв'язок елементів твору: описів, діалогів, монологів, відступів.

Найсуттєвішим із елементів є діалог, адже саме під час нього можна найповніше розкрити внутрішній світ та характер персонажів. Внутрішні монологи потрібні аби передати почуття, емоції, внутрішній конфлікт героя - це своєрідний потік думок, який справляє на читача враження близькості з персонажем.

Для того, щоб ввести персонажів у пригоду, потрібна певна інформація, передісторія – цю роль виконує експозиція. Вдала експозиція допомагає автору далі будувати образну систему.

РОЗДІЛ 2. СИСТЕМА ОБРАЗІВ У РОМАНІ НАТАЛІ ДОВГОПОЛ «ЗНАЙТИ КРАЇНУ АМАЗОНОК»

2.1 Головні герої як оповідачі ліричної фабули

Аналізований роман на 70% є пригодницько-історичним, 30% припадає на елементи фентезі. Враховуючи те, що центральне місце у творі посідає пригода, яка розвиває сюжет, то спостерігається стрімкість та динамічність.

Читаць, занурюючись у цей художній твір, одразу помічає образ епохи. Події в творі розгортаються у 16-17 столітті. Вдало підібрано лексику, опис місцевості, які передають колорит того часу. Україна в той час належала до Речі Посполитої, а також знаковим для цього часу є козацтво. Наталія Довгопол додала деталь, яка яскраво характеризує козацтво та відданість: *«Нас було троє амазонок. Вирушаючи за стіни фортеці, ми вирішили більше ніколи не повертатися. Міріна закохалася в запорожця і, переодягнувшись хлопцем, пішла з ним воювати на Січ. Коли в них народилася дитина, Міріна осіла у зимовнику, потім вона дізналася, що її чоловіка стратили турки. Вона не могла змиритися, тому віддала дитину на виховання скоромошці. Повинна була забрати її, як повернеться з війни, але загинула»* [8, с. 226]. Цей уривок ілюструє відданість жінки, справжньої амазонки, та силу її кохання до козака. В романі авторка часто посилається на міфологію та історичне минуле.

Концепція "сарматизму" надихнула авторку на поєднання амазонок та шляхти 16-17 століття. Шляхтичі вважали, що вони є потомками сарматів (сармати походять від союзу скіфів та амазонок). Тому на цій деталі ґрунтується кульмінація твору – для того, щоб перемогти антагоніста, потрібно було створити союз між нащадком скіфа та амазонкою.

Варто зазначити про мовний образ в романі – Наталя Довгопол не лише чітко ілюструє продуманий опис побуту того часу, а й використовує багато застарілої лексики та історизмів: гайдуки, чумаки, фалюндиш, лісові люди (розбійники),

конфетки, тюрбани, діаріуш, Радзивилів, куманець, обрус, пачкарський, Понтійське море, очілля, жупиця, музицька дуда, дихавиця та багато інших.

Також твір ілюструє тогочасні порядки та кодекси (наприклад, повнолітня у дівчат – 15 років, хлопців – 17-18; або те, що дівчата та жінки не вміли читати та писати, тому що їм це не годилося). Правдоподібні описи, пейзажі, колоритні слова дозволяють читачеві зануритися і відчувати образ того часу.

Сюжет – перебіг подій та послідовність їх розвитку, що слугує формою розгортання та конкретизації фабули у творі.

Як зазначає Марія Моклиця у підручнику з літературознавства, сюжет – авторське бачення подій у творі, тоді коли фабула – природня послідовність. Фабула художнього твору скріплює всі елементи твору і допомагає пов'язати дійсність і сюжет. Фабула виникає лише в переказі, те як людина відтворює це у своїй свідомості, упускаючи довгі ліричні відступи, пейзажі та описи. Фабула твору веде нас до фінальної точки, при цьому уникає хронологічних неточностей [7; с.107-109].

У романі простежується 2 фабули – лірична та епічна. Різниця полягає в тому, що впродовж твору простежується послідовна розповідь про чотирьох головних персонажів, а наприкінці твору читачам відкривається невелика, «пунктирна» фабула, яка розкриває секрети минулого та допомагає зрозуміти всю багатогранність сюжету [12; 19].

Оповідь у романі ведеться від 3 особи. Оповідач емоційно та лаконічно передає емоції та почуття героїв твору. У романі рушієм сюжету є діалоги, через них читач дізнається про внутрішні та зовнішні конфлікти персонажів.

Особливістю аналізованого роману є його структура. Книжка поділена на 5 частин. Кожна частина поділена на сегменти – Матей, Волоцюга, Катря та Талестра (імена головних персонажів роману). Читаючи певну частину, людина дивиться та аналізує події через призму того чи іншого персонажу. Таким чином,

події різносторонньо сприймаються та можна глибше простежити внутрішній світ та характер персонажів.

У романі достатня кількість другорядних персонажів, які підібрані для того щоб загартувати, випробувати та зробити боляче головним персонажам. І, навпаки, деякі ж їх мотивують, допомагають та доводять, що світові потрібні справжні герої.

Головними персонажами роману є підлітки, які ненавидять один одного. Авторка зазначала, що намагалася створити чотирьох найгірших персонажів, які б нікому не імпонували та навіть відштовхували [14]. Вони всі різні, але дещо їх об'єднує: *«Волоцюгу покинули, як і усіх їх. Він таврований, як і всі вони, - про них ніхто не заплаче, їх ніхто не чекає вдома. Ні в кого з них більше немає дому»* [8, с. 194]. Вони всі були нещасними, не знали любові та батьківського тепла.

За словами авторки, вона сама не бачила кінцевого результату роману, писала його поступово, тому простежується зміна внутрішнього світу та поведінки персонажів [14].

У першому розділі постають перед читачами чотири головних персонажа – Катря (князівна «Міль»), Волоцюга (Богдан), Матей, Талестра. На початку роману їх об'єднувало лише те, що вони живуть в одному містечку – Замкове. Та згодом стає зрозумілим те, що життя кожного з них будувалося на таємницях та брехні.

Складно поділити персонажів на негативних та позитивних. Матей, Волоцюга та Талестра мають багато недоліків та дуже часто робили помилки і ображали своє оточення, але в ході пригоди вони змінюються в кращу сторону. Щодо справжніх лиходіїв, то їх лише четверо : пан Вітковець (батько Матея), іноземний купець Франческо, князь Замковецький (батько Катрі), Мирослава (жінка, яка їх прихистила, а потім жорстоко підставила). Щодо образної характеристики персонажів.

Кожен із "головної четвірки" відіграє ключову роль у ліричній фабулі.

- Катря (царівна "Міль") – *«Смикана, нескладна, непомітна врешті-решт, дівчина слугувала мішенню для глузування. Щоправда, лише в ті рідкісні часи, коли про неї згадували. Матей з легкістю уявив дівчину міллю, яка літає під стелею...»* [8, с. 17]. Дівчина мала дуже складну долю, вона ніколи не знала любові, поваги та співчуття, адже її всі зневажали, навіть власний батько. Її мати померла при пологах, а батько її щиро ненавидів, бажав аби дочка померла, повернувши йому кохану дружину. До того ж у дівчини є дефект – відсутність правиці. Авторка свідомо внесла таку деталь в образ цієї дівчини – посилення на те, що кожен дефект – це особливість, але яку може не завжди адекватно сприймати суспільство. Уже всередині твору Катря доводить, що вона справжня княжна і насправді її дефект зовсім не вада, а маленька особливість. Катря виростає на очах читача, кожна наступна сторінка загартовує її тіло та характер. Царівна весь час перебуває у внутрішньому конфлікті з собою, а, з іншого боку, – в фізичному конфлікті з Матеєм. Хлопець постійно цькує та морально знущається над Катрею. Дівчина не сприймає ці знуцання, а дає йому гідну відповідь. Вона могла дозволити собі бути слабкою та беззахисною перед усіма, але не перед ним, для нього вона була нескореною.

Дізнавшись таємницю своєї матері, дівчина вирішує, що настав час змінити своє життя та знайти місце, де її будуть сприймати за рідну. Саме тому Катря вирішує вирушити в дорогу, взявши з собою найнеобхідніше – кульгаву собачку Жучку та мішок із книжками.

Тут простежується схожість між головною героїнею та її собакою. Жучку подарував Катрі один старий монах, який вчив її читати. Він був єдиною людиною в замку, яка приділяла час дівчині і щиро співчувала. Коли він назавжди покидав палац, то подарував їй собачку: *«Тримай, знайшов її біля брами. Попіклуйся про неї, вона така ж нещасна, як і ти. Тримайтеся разом. Дитино,*

бережи себе» [8, с. 226]. Паралель між двома скаліченими та самотніми душами, які знайшли один одного. Жучка була вірною Катрі, а та в свою чергу любила і пестила, як справжнього друга.

У романі жахливим є образ батька. Пан Вітковець (батько Матея) та князь Замковецький (тато Катрі) одного вечора грали в карти, князь програв свою доньку в карти. За цих умов Катря та Матея мали одружитися, але вони навіть не були знайомі. Відчувається протиставлення образів батька та матері в романі, адже кожна жінка показана різною, але вони всі були хорошими матерями для своїх дітей. Цей контраст додає роману вкраплення фемінізму. Авторка наголошувала на тому, що він присутній у творі, але більше в позиції рівності, тобто Катря з Матеєм повинні були знайти один одного, тому що він рятував і підтримував фізично, а вона змінювала його в кращу сторону. Катря пішла в дорогу, щоб знайти собі новий дім, але, пройшовши всі випробовування, знайшла справжню "себе", зрозуміла, чого вона хоче від життя та врешті-решт стала коханою дружиною. Варто було подолати багато шляху, виплутатися з багатьох халеп для того, щоб зрозуміти, що її справжній дім на батьківщині, у Замковецьку, поруч із коханою людиною.

- Матея – багатий шляхтич, сухий, безчуттєвий, гордовитий, але вродливий шістнадцятирічний хлопець. Цей підліток відігрався на своєму оточенні: цькував та принижував інших, посилаючись на статус багатого шляхтича. Батько його ніколи не любив, порівнював його з іншими, на його думку, «кращими синами». Знуцання батька, зникнення матері в ранньому дитинстві зробили його морально вбитою людиною, яка не має теплих почуттів до інших.

Його місія в романі – піти разом з ненависною йому Катрею шукати шлях до Амазонії. Він спочатку сам не розумів, навіщо це робить, а розгадка в тому, що в нього почало проявлятися почуття совісті та співчуття. Матея пішов у подорож персонажем, а повернувся справжнім героєм. Він брав відповідальність за тих,

кого ненавидів, навчився бачити в людях хороше, а найголовніше – він збагнув, що він може стати кращим від свого батька, може стати гідною людиною.

- Талестра – амазонка, яка про це дізналася у 19 років. Неймовірної вроди скоморошка, що своїми танцями зводила з розуму. Все своє життя жила ілюзіями, не знаючи, що жила в прийомній сім'ї. Знову ж таки, як і інші персонажі – ніколи не знала любові та дружби, бо в сім'ї до неї ставилися, як до дівчини, що приносить гроші. Жили вони бідно, а дівчина має амбіції. Вона прагнула влади, грошей, дорогого одягу та коштовностей. Мала проривний характер, дратуючий та дуже нав'язливий. Її знайшла Катря, бо дізналася, що Талестра справжня амазонка, хоч та того і не знала. За легендою: *«Справжня амазонка завжди знайде шлях додому»*. Катрі потрібно було, щоб Талестра знайшла той шлях. Дівчина погодилася не через те, що щиро хотіла цього, а для того, щоб здобути владу та статки.

В ході подорожі всі персонажі кардинально змінюються, окрім неї. Друзі довіряли та рятували один одного, стояли пліч-о-пліч. Талестра зрадила їх, знайшовши країну Амазонок, вона привела туди антагоніста, хоча її там прийняли, як свою. Цей персонаж не зміг стати героєм, але їй дали другий шанс, дали змогу спокутувати свою провину. Але чи вийде в неї – невідомо.

Як висновок: Талестра не змогла віднайти себе в цій подорожі, як це зробили інші персонажі, не змогла вирішити свій внутрішній конфлікт: дружба та любов, чи гроші та влада? Після того, як вона їх зрадила, і побачила, що в ході бою загрожує смертельна небезпека Матею, нарешті вирішився її конфлікт та вона стала пліч о пліч до бою на стороні друзів та амазонок : *«Ще крок – і вони обоє стояли спина до спини, націлючи гострі леза на нападників. – Що ти в біса робиш? – процідив Матей. – Визначся вже, на чиєму ти боці. – Та я визначилася. Аж раптом виявилось, що в мене є совість»* [8, с. 303].

Цей персонаж наробив багато помилок, за це і поплатилася: *«На доріжці стояв Волоцюга, тримаючи на руках Талестру. Він затискав рукою рану на її*

животі, але кров заливала позолочену смальту й усіяну ромашками траву» [8, с. 303]. Можна простежити у цьому моменті кармічність долі, Талестра занадто довго була зрадницею, але в останній момент, найнапруженіший, змогла розв'язати конфлікт зі своїм внутрішнім "Я". Вона не померла, її врятувала совісність та благородність амазонок, які віддали цілюще золоте яблуко саме їй, а не іншим пораненим войовницям.

Символ яблука тяжіє ще з Біблії, але тут воно набуває міфічного значення. *«Насінина чарівної яблуні – це дар німфи Гармонії. Діва-Змія по давнім оповідам дала цю насінину амазонкам, коли ті вже втратили надію захистити себе, прогнати свій невеликий приморський табір»* [8, с. 271]. Тобто в даному випадку ми простежуємо, що ця насінина була тоді символом надії для того, щоб зберегти гармонію. У випадку з яблуком простежується те ж саме. Яблуко пожертвували Талестрі, даруючи надію не просто на життя, а надію на те, що вона зможе виправити скоєні в минулому помилки.

- Волоцюга – *«Я тебе знаю, – випросталася Катря. – Бачила тебе кілька разів на Горі. Тебе ще називають.... – Волоцюга, падалишній, прибудда, самосійне, нагуляне, байстреня, – завершив за княжну Матей»* [8, с. 45].

Справжнє ім'я цього персонажа – Богдан. Через надзвичайно тяжке, сповнене горем та нещастями життя, Волоцюга стверджує, що він *«немає імені, що він його втратив»* [8, с. 276]. Його виховувала мати, адже батько не визнав його. Коли хлопчику було 6 років, він знайшов маму повішеною. З того моменту йому довелося пережити багато цькування та зневаги зі сторони суспільства. До нього всі ставилися з презирством та знущалися. Цей персонаж постає у творі одночасно як **негативний** (ніхто не знає, що він натворив у минулому та скількох людей убив; деякий період життя вештався з розбійниками; брав участь у бійках та нападах; був злодюжкою), так і **позитивний** (постійно рятує та захищає життя своїм друзям, чесний та досить розумний). У романі виконує роль так званого "Робін Гуда". Всі мали свої певні очікування від подорожі, окрім нього, він

просто йшов, бо так треба було. Як вважає Волоцюга – його місією є захист Катрі, адже це єдина людина, яка ставилась до нього по-доброму та справедливо оцінювала його як друга, як справді близьку людину.

В образі Волоцюги простежується зневага до самого себе, він знецінює своє життя та вважає себе не гідним мати друзів, підтримку чи кохану людину. Він сам на собі поставив хрест, все життя йому всі говорили, що він Волоцюга, він ніщо. Хлопець одержимий ідеєю помсти навіть ціною свого життя. Він хотів помститися своєму батьку за те, що той зробив із нього волоцюгу. В ході пригоди він відкривається зовсім з іншої сторони. Персонаж прив'язався до підлітків – вони стали його друзями, справжньою сім'єю, якої він ніколи не мав. Хлопець відкривається як хоробрий герой, гідний мати нормальне життя. Також у цьому образі простежується «мотив жертвності». Хлопець готовий пожертвувати не лише своїм життям, але й своєю совістю. В кінці твору він убиває людину заради того, щоб зберегти чисте сумління Матею : – *«Ти врятував мене? Не сміши. Моєму життю нічого не загрожувало – процідив Матей Волоцюзі. – Я врятував тебе від учинку, який ти сам собі ніколи б не пробачив. Хай би що ти просторікував, він був твоїм батьком. Ти любив його, і цей вибір... Був би для тебе заважким. Я ж свій вибір зробив уже давно.»*[8, с. 314]

Отже, можна підсумувати, що головні герої роману є повністю різносторонніми, їх пов'язувала власна травмованість. Кожен із них не мав справжньої сім'ї, друзів та ніколи не знав любові. Подорож, своєрідна пригода заставили їх стати кращими та кардинально змінити свої погляди на життя. Матей та Катря знайшли один одного та покохали. Талестру чекає майбутнє в Амазонії. Волоцюга знайшов визнання, друзів та свого брата. Вони вже не самотні, вони знайшли себе та один одного. Для того, щоб усвідомити свою значущість та своє власне «Я», їм треба було відправитися в інший куток країни та здолати ворогів.

2.2 Секрети минулого як характеротворчий засіб

Секрети минулого можуть бути потужним засобом формування характеру в романі. Якщо головний герой має таємницю з минулого, то це може відобразити його характер і вплинути на його поведінку в теперішньому.

У романі Наталі Довгопол характер персонажів базується на секретах дитинства та минулого загалом. Головні герої мали травмоване дитинство, яке стало причиною їх поведінки в дорослому житті. Це розкриває слабкі місця персонажів, страхи, комплекси і т.д. Така таємниця може допомогти читачеві краще зрозуміти і сприйняти героя.

Крім того, секрети минулого можуть стати основою для розвитку сюжету і додати напруги до роману. Коли таємниця поступово розкривається, це може призвести до несподіваних поворотів сюжету, що збільшує інтерес читачів до книги.

Таким чином, секрети минулого можуть використовуватись як засіб розкриття характеру героя і додавання напруги до сюжету, що робить їх ефективним інструментом у романі.

У романі Наталі Довгопол характер персонажів базується на секретах дитинства та минулого загалом.

Роман поділений на п'ять частин:

1. «Дуб проростає із зерня»

У першій частині авторка знайомить нас із епохою та головними персонажами. Тут простежується інтрига, адже читач не розуміє, навіщо Катрі шукати країну амазонок та чому вона так переконана, що така країна існує. Назва розділу ілюструє початок становлення персонажів. Ставши на стежину пригоди, вони починають «проростати», неначе дуб з маленької зернини. У розділі проілюстровано слабких та морально понівечених підлітків, яким потрібно вчитися жити по-іншому.

2. «Між рядками діаріуша»

Другий розділ починає розкривати секрети минулого, які стали головним поштовхом знайти чудернацьку країну. Катря нарешті розповідає друзям про передсмертне послання своєї матері, яке вона написала на сторінках діаріуша. Ця історія розкриває походження Талестри та Катрі. Стає зрозумілим, що країна Амазонок існує, а матері Катрі та Телестри були справжніми амазонками. Ця інформація додає мотивації героям знайти шлях, аби дізнатися всю правду про своїх батьків та про самих себе.

3. «Кому потрібні герої»

Перед друзями починають поставати справжні труднощі. Їм стає складно долати нелегкий шлях. Одного разу вони змогли вирішити важливу проблему між ткачами, яка базувалась на хитрощах одного іноземного барона. У цьому розділі простежується зріст князівни Катрі. Вона змогла подолати свій внутрішній конфлікт, переступити через себе і повести себе, як князівна, як справжня героїня. Назва розділу ілюструє те, що всі, окрім Катрі, боялися втрутитися в бійку між дорослими людьми. Матей казав Катрі, що не потрібно героїзувати, але дівчина не послухала.

Вони змогли розв'язати багаторічний конфлікт та знайшли собі нових приятелів, які згодом їм дуже допомогли. Один із ткачів промовив на прощання: «Світу потрібні герої».

4. «Deusexmachina»

Вислів із латини, що позначає несподівану розв'язку, яка не впливає з природного перебігу подій, а штучна, іноді пов'язана зі втручанням вищих сил.

У цьому розділі друзі потрапляють у нову халепу, після якої продовжують свій шлях разом із чумаками. Тут уже простежуються дружні почуття, і не лише дружні. Матей по-іншому починає дивитися на Катрю, а Талестра починає закохуватися у Волоцюгу.

Цей розділ дуже колоритний, розкриває побут чумаків та звичаї давніх українців (показано ніч на Петра та Павла; кобзарів з чудернацькими піснями, що переповідають історію). Інтрига цього розділу полягає в тому, що з однієї пісні кобзаря вони припускають, що країна знаходиться там, де Дунай впадає в море. Момент несподіванки також простежується в тому, що батько Матея підкупив Талестру, аби та привела його з військом до країни Амазонок. Талестра приховала це від своїх друзів та свідомо пішла на зраду.

5. "Де Дунай впадає в море"

Фінальний розділ тримає читачів з першого до останнього рядка в постійній інтризі та напрузі. Тут найбільше простежується мотив фентезі, міфології та філософії. Це все базується на секретах минулого. Герої нарешті знайшли місце, яке шукали. Це палац-фортеця, яка, на перший погляд, виглядає як райське місце на землі. Але коли перед читачами постають амазонки, то спостерігається ефект несподіванки. Країна на грані вимирання – амазонки уже не сильні молоді жінки. Найголовніша несподіванка – перед Матеєм стояла його зникла мати, вона очолювала амазонок.

У цьому розділі авторка подала ліричну фабулу, яка представлена розповіддю Антіопи (матері Матея). Вона розповіла історію амазонок, що тяжіє ще з античного часу. В основу цієї розповіді покладено грецькі, античні та осетинські міфи. Згодом стає зрозуміло, що Катря та Талестра – амазонки, а Матей – нащадок скіфів. Кульмінацією у творі є поява Олександра Вітковця, який разом із військом та Талестрою почав штурм фортеці, незважаючи на те, що там був його син. Олександр Вітковець не міг пробачити дружині, що та його кинула, це душило його високу самооцінку.

У розв'язці читачі дізнаються ще один секрет минулого. Волоцюга – це син Олександра Вітковця та його гувернантки Богдани. Батько спочатку його покинув, а потім спеціально повісив його матір, аби вона не розкрила його таємницю. Матей та Волоцюга – рідні брати. Волоцюга йшов у подорож

«самосійним байстренням», а повертався на Батьківщину Богданом, разом із братом та його дружиною.

Розв'язка є зрозумілим, логічним завершенням цієї складної заплутаної історії. Отже, кожен із чотирьох друзів був пов'язаний один із одним таємницями минулого. Коли всі секрети було розкрито, друзі стали вільними, їм більше не потрібна була пригода, їм просто потрібно було стабільне спокійне життя.

2.3 Пригода як механізм розкриття образів героїв роману

Родзинкою будь-якого пригодницького роману є якась авантюра – подорож, пригода. Суть полягає в тому, що персонажі мають пройти через складні умови, подолати внутрішні і зовнішні конфлікти, розгадати всі загадки минулого, аби віднайти власне «Я» та у фіналі вийти героєм з цієї пригоди.

Роман Наталії Довгопол не став виключенням із правил. Авторка відправила в подорож людей різного соціального статусу, які в звичайному житті ніколи б не знайшли спільну мову, тим паче не покохали один одного та аж ніяк не стали б друзями.

На перших сторінках роману читач робить висновок про кожного персонажа:
 Князівна Міль – тиха, нікому не потрібна, закомплексована дівчина;
 Матей – самозакоханий шляхтич;
 Талестра – самовпевнена дівчина зі зміїним характером;
 Волоцюга – брутальний, нікому не відомий хлопець.

Жоден із головних персонажів на перший погляд не викликає симпатії та захоплення, або ж і, навпаки, виникають негативні асоціації. Наталія Довгопол підбрала цих персонажів навмисно, адже лише незвичайна дорога, сповнена злими людьми, складними та небезпечними ситуаціями, допомогла кожному персонажу відкрити своє серце та навчитися любити та цінувати інших. Це свого роду як обряд ініціації, який простежується у казках. Персонаж стає справжнім

героєм лише тоді, коли подолає дорогу через темний ліс, сповнений чудовиськами та випробуваннями. У цьому романі простежується те ж саме.

Пригода – це певного роду постійна загроза життю, адже герої пішли зі свого рідного міста і опинилися на зовсім невідомому шляху, де немає дорослих та рідних, які можуть допомогти. У ході пригоди кожен із них почав перероджуватися та відкриватися читачам з іншого боку. Волоцюга проявляв себе, як хоробрий Робін Гуд та справжній захисник, але згодом, коли він разом із Талестрою втрапили в халепу, він відкрив свої травмовані спогади, і читач побачив юного світлого хлопця, який все життя хотів дізнатися правду про своїх батьків, хотів любові та друзів. Князівна Катря росла з кожним днем, її сила духу змогла прорватися, вона боролася пліч о пліч з друзями, маючи цілковиту впевненість у своїх діях. Матей навчився думати не лише про себе, а й про тих, хто поруч, а також зміг відпустити дитячі образи та усвідомити, що йому не обов'язково бути таким, як батько, а достатньо просто стати хорошою людиною. Талестра також змінювалася в ході небезпечної дороги, навіть закохалася у Волоцюгу, але головний урок вона отримала уже в самому фіналі, отож, яка насправді Талестра, читач зможе дізнатися лише з наступної книги.

В дорозі до країни амазонок герої зіткнулися з такими пригодами (халепами):

- Розбійники ледь не вбили Катрю за наказом її батька. В цей момент її врятував Матей, який тоді її ненавидів та навіть не розумів, навіщо він це зробив. Ефект смертної загрози пробудив у ньому закам'яніле почуття совісті.
- Потрапили в сутичку між кравцями – Катря змогла вирішити цю проблему, як справжня князівна.
- Визволяли Матея від батькового ув'язнення – Волоцюга першим пішов на допомогу, хоча і зневажав його як розбещеного шляхтича.
- Переховувалися у кабаках та занедбаних хатах – у таких моментах дуже багато діалогів між друзями, це дозволило не лише їм краще дізнатися один про одного, а й читач зміг зробити для себе чіткі висновки про розвиток кожного персонажа.

- Викрадення Талестри – в цьому уривку простежується жертвність Волоцюги. Він перший кинувся на пошуки Талестри та саме тоді проявилися щирі почуття між двома молодими людьми.
- Проживання у чужих людей – це навчило друзів, що не всім можна довіряти. Деякі добродійки справді безкорисливо хотіли допомогти, а одна "встромила ніж в спину".
- Дорога з чумаками – це фінал пригоди. Там перед читачами постають дорослі свідомі персонажі, які довіряють один одному та люблять один одного.

Отже, пригода – це авантюра, незвичайна ситуація, яка подекуди загрожує життю та здоров'ю. Кожен персонаж, який втрапляє в пригоду, завжди змінюється або в хорошу або в негативну сторону. В аналізованому романі пригода зіграла вирішальну роль у житті та становленні персонажів. Вони, подивившись злу в очі, не могли більше бути самозакоханими, відлюдкуватими чи пихатими. Пригоди та далека подорож навчила їх жити, об'єднала ворогів в одну міцну сім'ю, якої ніхто з них раніше не мав.

ВИСНОВКИ

У процесі написання курсової роботи вдалося розібратися в образній системі історично-пригодницького роману Наталії Довгопол «Знайти країну амазонок».

Образна система є однією з найголовніших складових хорошого роману. У першому теоретичному розділі висвітлено жанрові особливості роману для кращого розуміння та сприйняття твору. Також було проаналізовано сутність поняття "образна система". Образна система – дуже складна, гнучка, змінна та унікальна база, яку автор по-різному може інтерпретувати у своєму художньому творі. Беручи до уваги те, що роман є пригодницьким, то спостерігається стрімкий сюжет, який включає не лише образи людей, а й образ епохи, хронотопу, а також унікальний мовний образ.

Роман «Знайти країну амазонок» знайшли цікавим не лише діти та підлітки, а й дорослі. Легкий роман, який захоплює дух та читається на одному подиху. У романі порушено проблеми батьків та дітей; становлення людини як особистості; протистояння добра та зла; моралі та неетичності; дружби та ненависті. Аналізований роман приємно вражає своєю колоритністю та зв'язком з минулим у поєднанні з міфологією.

У романі простежуються легкі нотки фемінізму, які ніяк не псують, а прикрашають художню картину. У своєму творі Наталія Довгопол наголошує на тому, що для того, аби стати щасливою людиною, потрібно відпускати образи минулого та цінувати тих, хто справді щиро тебе любить та цінує, будь-то Волоцюга або князівна міль.

У процесі наукового дослідження було опрацьовано роман, інформаційні ресурси мережі Інтернет, електронні статті та підручники, відеостатті та відеообговорення. Ці ресурси допомогли проаналізувати образну систему роману та текст загалом і змогли розширити світогляд на сучасну українську літературу.

РЕЗЮМЕ

Образна система – це складне і багатогранне поняття, яке дозволяє автору зробити свій твір унікальним та гідним похвали. Система образів зазвичай складається з образу персонажів, образу автора, оповідача та адресата, мовного образу та образу хронотопу. За допомогою цих понять автор розгортає свою літературну фабулу.

У першому розділі висвітлено теоретичний матеріал щодо аналізованого поняття.

У другому розділі подано аналіз роману Наталії Довгопол "Знайти країну амазонок". Встановлено багатогранність образної системи та її значущість у творі.

Курсова робота складається зі вступу, двох розділів та висновків. Обсяг роботи – 27 сторінок.

Ключові слова: образна система, образ, персонаж, пригода, амазонки, випробування, подорож.

RESUME

The figurative system is a complex and multifaceted concept that allows the author to make his work unique and worthy of praise. The system of images usually consists of the image of the characters, the image of the author, the narrator and the addressee, the image of language and the image of the chronotype. With the help of these concepts, the author develops his literary plot.

The first chapter covers the theoretical material regarding the analyzed concept.

The second chapter presents an analysis of Nataliya Dovgopol's novel "Finding the Land of the Amazons" is presented. The multifacetedness of the figurative system and its significance in the work were established.

The coursework consists of an introduction, two sections and conclusions. The volume of the work is 26 pages.

Keywords: image system, image, character, adventure, Amazons, trials, journey.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Видання ЧДУ імені Петра Могили. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/naukpraci/philology/2006/46-59-10.pdf> – Загол. з екрану.
2. Галич Олександр, Назарець Віталій, Васильєв Євген. Теорія літератури: Підручник / За наук. ред. Галича. – К.: Либідь, 2001. – 488 с.
3. Гуляк А.Б. Становлення українського історичного роману. – К.: Міжнар. фін. агенція, 1997. – 293 с.
4. Дзюба Іван. Несходимі стежки минувшини. Пригодницькі мотиви в історичній прозі // Київ, 1986. – №10. – С. 86-95.
5. Ільницький М. Людина в історії: (Сучасний історичний роман). – К.: Дніпро, 1989. – 356 с.
6. Літературознавчий словник-довідник / Р.Т.Гром`як, Ю.І.Ковалів та ін. – К.: Академія, 1997. – 752 с.
7. Моклиця М. ВСТУП ДО ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВА / Марія Моклиця. – Луцьк, 2011. – 467 с.
8. Наталія Довгопол. "Знайти країну амазонок". Харків : Vivat, 2022. 318 с.
9. Роман як літературний жанр. *Українська мова та література*. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zno.if.ua/?p=4744> – Загол. з екрану.
10. Роман // *Літературознавча енциклопедія* : у 2 т. / авт.-уклад. [Ю. І. Ковалів](#). — Київ : ВЦ «Академія», 2007. — Т. 2 : М — Я. — С. 342-346.
11. Роман. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/> - Загол. з екрану.
12. Семенова Д. С. Жанрова природа пригодницької прози як елементу популярної літератури: пролегомени до дослідження ідеологічних та дидактичних аспектів у творах ж. *EKMAIR :: electronic kyiv-mohyla academy institutional repository*. [Електронний ресурс]. – Режим

- доступу: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/4e93c670-6ab0-44ee-ad2e-cc06027b683a/content> – Загол. з екрану.
13. Система образів художнього твору. Розповідач. *StudFiles*. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://studfile.net/preview/6833000/page:10/>. – Загол. з екрану.
14. Онлайн-обговорення "Знайти країну амазонок" Наталії Довгопол, 2022. YouTube. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=JbrVwTxuV84> – Загол. з екрану.
15. Система образів художнього твору. *Теорія літератури - літературознавство і мовознавство*. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ukrlit.net/info/criticism/system.html> – Загол. з екрану.
16. Система образів художнього твору. *Українські твори з літератури та мови ЗНО 2016-17* /. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ukrtvory.in.ua/sistema-obraziv-xudozhnogo-tvoru/> – Загол. з екрану.
17. Типологічні аспекти історико-пригодницького роману. *Видання ЧДУ імені Петра Могили*. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/naukpraci/philology/2006/46-59-10.pdf> – Загол. з екрану.
18. Ткаченко А. Мистецтво слова: Вступ до літературознавства. – К.: Правда Ярославичів, 1998. – 448 с
19. Фабула літературно-художнього твору. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ukrlit.net/info/criticism/plot.html>. – Загол. з екрану.
20. Як розмежувати сюжет і фабулу?. *Бібліотека української літератури УкрЛіб*. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ukrlib.com.ua/answers/printit.php?tid=11152#:~:text=Якщ%20сюжет%20-%20це%20авторське%20розташування,його%20> – Загол. з екрану.

21. 10 Tips and 6 Elements of a Good Adventure Story. The Urban Writers. [Электронный ресурс]. – *Режим доступа:* <https://theurbanwriters.com/blogs/publishing/10-tips-of-a-good-adventure-story>. – Загол. з екрану.
22. Green M. B. Dreams of adventure, deeds of empire / M. B. Green. – London : Routledge and Kegan Paul, 1980. – 435 p
23. How to Write a Survival Story. Pen and the Pad. [Электронный ресурс]. – *Режим доступа:* <https://penandthepad.com/write-survival-story-8232496.html>. – Загол. з екрану.
24. Key Features of Adventure Writing. Home ★ Bulwell Academy. [Электронный ресурс]. – *Режим доступа:* <https://www.bulwellacademy.org.uk/wp-content/uploads/2020/06/KS3-Year-7-English-Booklet.pdf>. – Загол. з екрану.
25. Welcome to Repositori STKIP PGRI Sidoarjo - Repositori STKIP PGRI Sidoarjo. [Электронный ресурс]. – *Режим доступа:* https://repository.stkippgri-sidoarjo.ac.id/385/1/1423061_-_ARTIKEL.pdf. – Загол. з екрану.

